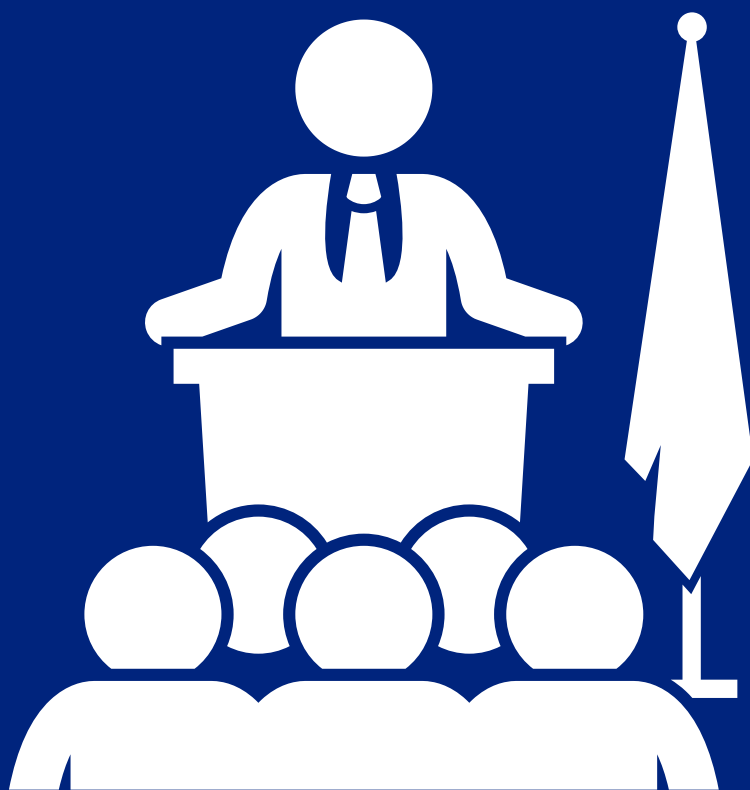

Historia i WOS z dr Andrzejem

Pojęcia

Ustrój III RP

NOTATKA MATURALNA

USTRÓJ III RP

⇒ **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej jest najwyższym aktem normatywnym w systemie źródeł prawa. Została uchwalona 2 kwietnia 1997 roku i zatwierdzona w referendum ogólnokrajowym. Określa podstawowe zasady ustroju państwa, w tym formę rządów, organizację i kompetencje organów władzy publicznej oraz relacje między nimi. Zawiera także katalog praw, wolności i obowiązków obywatela, które stanowią fundament demokratycznego państwa prawnego. Konstytucja ma najwyższą moc prawną, co oznacza, że wszystkie inne akty prawne muszą być z nią zgodne. Jej nadrzędność gwarantowana jest m.in. przez kontrolę konstytucyjności sprawowaną przez Trybunał Konstytucyjny.

⇒ **Zasada nadrzędności Konstytucji**

Zasada nadrzędności Konstytucji oznacza, że Konstytucja RP znajduje się na najwyższym poziomie hierarchii źródeł prawa. Wszystkie ustawy, rozporządzenia oraz inne akty normatywne muszą być z nią zgodne zarówno pod względem treści, jak i trybu ich uchwalenia. W przypadku sprzeczności aktu prawnego z Konstytucją możliwe jest stwierdzenie jego niekonstytucyjności. Funkcję strażnika tej zasady pełni Trybunał Konstytucyjny. Zasada ta zapewnia stabilność ustroju państwa oraz ochronę praw i wolności obywatelskich. Jest ona jednym z podstawowych elementów państwa prawa.

⇒ **Demokratyczne państwo prawne**

Demokratyczne państwo prawne to forma organizacji państwa, w której władza sprawowana jest na podstawie i w granicach prawa. Oznacza to, że wszystkie organy władzy publicznej są związane obowiązującymi przepisami. Państwo to opiera się na zasadzie suwerenności narodu, który sprawuje władzę bezpośrednio lub poprzez swoich przedstawicieli. Istotnym elementem demokratycznego państwa prawnego jest ochrona praw i wolności jednostki. W takim państwie funkcjonuje niezależne sądownictwo oraz mechanizmy kontroli władzy. Zasada ta została wyraźnie zapisana w Konstytucji RP.

⇒ **Trójpodział władzy**

Zasada trójpodziału władzy polega na wyodrębnieniu trzech rodzajów władzy: ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Celem tego podziału jest zapobieganie koncentracji władzy w jednym organie lub instytucji. Każda z władz posiada własne kompetencje oraz instrumenty oddziaływania na pozostałe władze. W Polsce władza ustawodawcza należy do Sejmu i Senatu, wykonawcza do Prezydenta RP i Rady Ministrów, a sądownicza do sądów i trybunałów. Zasada ta sprzyja zachowaniu równowagi ustrojowej. Jest jednym z filarów demokracji konstytucyjnej.

⇒ **Władza ustawodawcza**

Władza ustawodawcza polega na stanowieniu prawa powszechnie obowiązującego. W Rzeczypospolitej Polskiej sprawują ją Sejm i Senat, tworzące dwuizbowy parlament. Do jej kompetencji należy uchwalanie ustaw, nowelizowanie Konstytucji oraz wyrażanie zgody na ratyfikację niektórych umów międzynarodowych. Władza ustawodawcza pełni także funkcję kontrolną wobec władzy wykonawczej. Działalność parlamentu ma charakter kadencyjny i opiera się na zasadzie reprezentacji narodu. Jest kluczowym elementem systemu demokratycznego.

USTRÓJ III RP

⇒ Władza wykonawcza

Władza wykonawcza odpowiada za realizację i wykonywanie ustaw uchwalonych przez parlament. W Polsce sprawują ją Prezydent RP oraz Rada Ministrów. Do jej zadań należy prowadzenie polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa. Władza wykonawcza kieruje administracją publiczną i zapewnia funkcjonowanie aparatu państwowego. Jej działalność podlega kontroli parlamentarnej, co ogranicza możliwość nadużyć. Jest niezbędna dla sprawnego funkcjonowania państwa.

⇒ Władza sądownicza

Władza sądownicza polega na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Sprawują ją niezależne sądy oraz trybunały, które rozstrzygają spory prawne i karne. Sędziowie są niezawisli i podlegają jedynie Konstytucji oraz ustawom. Władza sądownicza stoi na straży praw i wolności obywatelskich. Pełni również funkcję kontrolną wobec pozostałych władz, oceniając legalność ich działań. Jej niezależność jest warunkiem istnienia państwa prawa.

⇒ Parlament

Parlament to najwyższy organ władzy ustawodawczej w państwie. W Polsce ma charakter dwuizbowy i składa się z Sejmu oraz Senatu. Parlament reprezentuje naród i działa w jego imieniu. Do jego podstawowych zadań należy stanowienie prawa oraz kontrola działalności rządu. Parlament funkcjonuje w ramach kadencji i opiera się na zasadzie pluralizmu politycznego. Jego działalność ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania demokracji.

⇒ Sejm

Sejm jest niższą izbą parlamentu i liczy 460 posłów. Posłowie są wybierani w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i proporcjonalnych. Sejm pełni funkcję ustawodawczą, kontrolną oraz ustrojodawczą. Ma decydującą rolę w procesie legislacyjnym oraz w powoływaniu rządu. Może wyrażać wotum zaufania lub nieufności wobec Rady Ministrów. Jest najważniejszym organem reprezentującym wolę narodu.

⇒ Senat

Senat jest wyższą izbą parlamentu RP i składa się ze 100 senatorów. Senatorowie wybierani są w wyborach powszechnych i bezpośrednich. Senat bierze udział w procesie ustawodawczym, analizując ustawy uchwalone przez Sejm. Może zgłaszać poprawki, odrzucać ustawy lub przyjmować je bez zmian. Pełni funkcję refleksyjną i korygującą wobec Sejmu. Jego rola wzmacnia jakość stanowionego prawa.

USTRÓJ III RP

⇒ Mandat przedstawicielski (mandat wolny)

Mandat przedstawicielski, zwany również mandatem wolnym, oznacza, że poseł lub senator reprezentuje cały naród, a nie wyłącznie swoich wyborców lub okręg wyborczy. Przedstawiciel nie jest prawnie związany instrukcjami wyborców ani decyzjami partii politycznej. Oznacza to swobodę podejmowania decyzji zgodnie z własnym sumieniem i oceną interesu publicznego. Mandat wolny sprzyja niezależności parlamentarzystów i pozwala im reagować na zmieniające się okoliczności polityczne. Zasada ta została wyraźnie uregulowana w Konstytucji RP. Jest ona jednym z fundamentów demokracji przedstawicielskiej.

⇒ Kadencja

Kadencja to określony w Konstytucji czas sprawowania władzy przez dany organ państwowy. W Polsce kadencja Sejmu i Senatu trwa cztery lata, podobnie jak kadencja Prezydenta RP. Celem wprowadzenia kadencyjności jest zapewnienie regularnej kontroli społecznej nad władzą. Kadencja sprzyja stabilności funkcjonowania organów państwa, jednocześnie umożliwiając ich okresową ocenę przez obywateli. Zakończenie kadencji oznacza konieczność przeprowadzenia wyborów. Kadencyjność jest charakterystyczną cechą ustrojów demokratycznych.

⇒ Inicjatywa ustawodawcza

Inicjatywa ustawodawcza to prawo zgłaszania projektów ustaw do Sejmu. W Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje ona posłom, Senatowi, Prezydentowi RP, Radzie Ministrów oraz grupie co najmniej 100 tysięcy obywateli. Inicjatywa ta stanowi pierwszy etap procesu legislacyjnego. Projekty ustaw mogą dotyczyć różnych dziedzin życia publicznego, z wyjątkiem spraw zastrzeżonych wyłącznie dla rządu. Prawo inicjatywy obywatelskiej wzmacnia udział społeczeństwa w procesie stanowienia prawa. Jest ono wyrazem zasady suwerenności narodu.

⇒ Proces legislacyjny

Proces legislacyjny to zespół czynności prowadzących do uchwalenia ustawy. Rozpoczyna się od wniesienia projektu ustawy przez podmiot posiadający inicjatywę ustawodawczą. Następnie projekt jest rozpatrywany w Sejmie w trzech czytaniach, podczas których odbywa się debata i zgłaszanie poprawek. Po uchwaleniu przez Sejm ustawa trafia do Senatu, który może ją przyjąć, odrzucić lub wprowadzić poprawki. Kolejnym etapem jest podpis Prezydenta RP lub zastosowanie weta. Ostatnim etapem jest ogłoszenie ustawy w Dzienniku Ustaw.

⇒ Trzy czytania ustawy

Trzy czytania ustawy stanowią podstawową procedurę rozpatrywania projektów ustaw w Sejmie. Pierwsze czytanie obejmuje przedstawienie projektu i debatę nad jego ogólnymi założeniami. Drugie czytanie polega na szczegółowej analizie przepisów oraz zgłaszaniu poprawek. Trzecie czytanie kończy się głosowaniem nad przyjęciem ustawy w całości. Celem tej procedury jest zapewnienie starannego i transparentnego procesu legislacyjnego. Trzy czytania umożliwiają udział różnych podmiotów w kształtowaniu prawa.

USTRÓJ III RP

⇒ Ustawa zwykła

Ustawa zwykła jest podstawowym aktem prawnym uchwalanym przez parlament. Jest przyjmowana przez Sejm większością zwykłą głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Ustawa zwykła reguluje najważniejsze kwestie życia społecznego, gospodarczego i politycznego. Stanowi podstawę funkcjonowania państwa i obywateli. Jej treść musi być zgodna z Konstytucją RP. Jest najczęściej stosowaną formą stanowienia prawa w Polsce.

⇒ Większość zwykła

Większość zwykła to najprostszy rodzaj większości wymaganej do podjęcia decyzji przez organ kolegialny. Występuje wtedy, gdy liczba głosów „za” jest większa niż liczba głosów „przeciw”. Głosy wstrzymujące się nie są wliczane do żadnej z tych grup. Większość zwykła stosowana jest m.in. przy uchwalaniu ustaw zwykłych. Ułatwia sprawne podejmowanie decyzji. Jest powszechnie stosowana w procedurach parlamentarnych.

⇒ Większość bezwzględna

Większość bezwzględna występuje wtedy, gdy liczba głosów „za” przewyższa łącznie głosy „przeciw” i „wstrzymujące się”. Jest trudniejsza do uzyskania niż większość zwykła. Stosowana jest w sprawach o większym znaczeniu politycznym, np. przy udzielaniu wotum zaufania rządowi. Zapewnia większą stabilność podejmowanych decyzji. Wymaga wyraźnego poparcia większości uczestniczących w głosowaniu. Stanowi mechanizm zabezpieczający przed przypadkowymi rozstrzygnięciami.

⇒ Większość kwalifikowana

Większość kwalifikowana to szczególny rodzaj większości, wyrażony ułamkiem, np. 2/3 lub 3/5 głosów. Jest wymagana przy podejmowaniu decyzji o szczególnym znaczeniu ustrojowym. Stosuje się ją m.in. przy zmianie Konstytucji lub odrzuceniu weta prezydenckiego. Wymóg ten ma na celu zapewnienie szerokiego konsensusu politycznego. Chroni system prawny przed pochopnymi zmianami. Jest charakterystyczna dla stabilnych demokracji konstytucyjnych.

⇒ Vacatio legis

Vacatio legis to okres pomiędzy ogłoszeniem aktu prawnego a jego wejściem w życie. Jego celem jest umożliwienie obywatelom oraz instytucjom zapoznania się z nowymi przepisami. Długość vacatio legis może być różna i zależy od charakteru regulacji. Zbyt krótki okres może naruszać zasadę zaufania obywatela do państwa. Vacatio legis jest elementem prawidłowej legislacji. Wzmacnia przejrzystość i stabilność systemu prawnego.

USTRÓJ III RP

⇒ Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej jest głową państwa i najwyższym jego przedstawicielem. Wybierany jest w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym na pięcioletnią kadencję. Prezydent stoi na straży Konstytucji RP oraz czuwa nad ciągłością władzy państwowej. Reprezentuje państwo w stosunkach międzynarodowych i ratyfikuje umowy międzynarodowe. Posiada także kompetencje w zakresie władzy wykonawczej, m.in. powoływania rządu. Jego pozycja ustrojowa łączy elementy władzy wykonawczej i arbitra politycznego.

⇒ Kadencja Prezydenta RP

Kadencja Prezydenta RP trwa pięć lat i może być jednokrotnie ponowiona. Ograniczenie liczby kadencji ma na celu zapobieganie nadmiernej koncentracji władzy w rękach jednej osoby. Kadencja rozpoczyna się z chwilą złożenia przysięgi przed Zgromadzeniem Narodowym. Prezydent pełni swoje obowiązki do momentu zaprzysiężenia następcy. Rozwiązanie to zapewnia ciągłość władzy wykonawczej. Kadencyjność jest charakterystyczna dla ustrojów demokratycznych.

⇒ Weto prezydenckie

Weto prezydenckie to prawo Prezydenta RP do odmowy podpisania ustawy uchwalonej przez parlament. Prezydent może w takim przypadku skierować ustawę do ponownego rozpatrzenia przez Sejm. Weto ma charakter zawieszający, ponieważ Sejm może je odrzucić większością kwalifikowaną. Instytucja ta stanowi element mechanizmu równowagi władz. Pozwala Prezydentowi wpływać na proces legislacyjny. Chroni system prawny przed pochopnymi lub kontrowersyjnymi regulacjami.

⇒ Rada Ministrów

Rada Ministrów jest kolegialnym organem władzy wykonawczej w Polsce. Składa się z Prezesa Rady Ministrów, ministrów oraz ewentualnie wicepremierów. Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną państwa. Odpowiada za wykonywanie ustaw oraz zarządzanie administracją rządową. Ponosi odpowiedzialność polityczną przed Sejmem. Jej działalność ma kluczowe znaczenie dla bieżącego funkcjonowania państwa.

⇒ Prezes Rady Ministrów (Premier)

Prezes Rady Ministrów stoi na czele rządu i kieruje jego pracami. Odpowiada za koordynację działań poszczególnych ministrów. Reprezentuje Radę Ministrów zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej. Premier ponosi odpowiedzialność polityczną przed Sejmem. Posiada istotny wpływ na kształt polityki państwa. Jego pozycja ustrojowa czyni go jednym z najważniejszych organów władzy wykonawczej.

USTRÓJ III RP

⇒ Odpowiedzialność polityczna rządu

Odpowiedzialność polityczna rządu polega na podleganiu kontroli Sejmu. Sejm może wyrazić wobec Rady Ministrów wotum nieufności. Mechanizm ten zapewnia parlamentarnej większości możliwość wpływu na skład rządu. Odpowiedzialność polityczna ma charakter zbiorowy oraz indywidualny. Stanowi podstawę demokratycznej kontroli władzy wykonawczej. Zapobiega oderwaniu rządu od woli większości parlamentarnej.

⇒ Wotum zaufania

Wotum zaufania to uchwała Sejmu wyrażająca poparcie dla Rady Ministrów. Jest ono niezbędne do rozpoczęcia sprawowania władzy przez nowy rząd. Wotum zaufania potwierdza istnienie parlamentarnej większości. Może być także wyrażane w trakcie trwania kadencji. Brak wotum zaufania prowadzi do dymisji rządu. Instytucja ta wzmacnia odpowiedzialność polityczną władzy wykonawczej.

⇒ Wotum nieufności

Wotum nieufności jest uchwałą Sejmu prowadzącą do odwołania rządu lub ministra. Może mieć charakter konstruktywny lub indywidualny. Wotum nieufności wobec rządu wymaga wskazania nowego premiera. Jest narzędziem kontroli parlamentu nad władzą wykonawczą. Zapobiega nadużyciom władzy. Wzmacnia demokratyczny charakter systemu politycznego.

⇒ Konstruktywne wotum nieufności

Konstruktywne wotum nieufności polega na jednoczesnym wyrażeniu nieufności wobec urzędującego premiera oraz wyborze nowego. Instytucja ta ma na celu zapewnienie stabilności rządów. Zapobiega powstawaniu próżni władzy wykonawczej. Wymaga istnienia alternatywnej większości parlamentarnej. Jest charakterystyczna dla systemów parlamentarno-gabinetowych. W Polsce została wprowadzona na wzór rozwiązań niemieckich.

⇒ Administracja rządowa

Administracja rządowa to zespół organów i instytucji realizujących zadania państwa pod kierownictwem Rady Ministrów. Obejmuje m.in. ministerstwa, urzędy centralne oraz administrację terenową. Jej zadaniem jest wykonywanie ustaw oraz decyzji politycznych rządu. Administracja działa na podstawie i w granicach prawa. Podlega kontroli parlamentarnej i sądowej. Jest niezbędnym elementem sprawnego funkcjonowania państwa.

USTRÓJ III RP

⇒ Samorząd terytorialny

Samorząd terytorialny jest formą decentralizacji władzy publicznej w państwie. Polega na przekazaniu części zadań publicznych wspólnotom lokalnym, które wykonują je we własnym imieniu i na własną odpowiedzialność. Podstawą funkcjonowania samorządu jest zasada samodzielności, gwarantowana konstytucyjnie. Organy samorządu pochodzą z wyborów powszechnych. Samorząd terytorialny realizuje zadania lokalne, takie jak edukacja, infrastruktura czy gospodarka komunalna. Stanowi istotny element demokracji lokalnej.

⇒ Gmina

Gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce. Tworzy wspólnotę mieszkańców danego obszaru. Do jej zadań należy zaspokajanie podstawowych potrzeb lokalnych, m.in. w zakresie edukacji, transportu czy ochrony środowiska. Gmina posiada osobowość prawną i własny budżet. Jej organami są rada gminy oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

⇒ Powiat

Powiat jest jednostką samorządu terytorialnego pośrednią między gminą a województwem. Realizuje zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. Należą do nich m.in. prowadzenie szkół ponadpodstawowych oraz szpitali powiatowych. Powiat posiada osobowość prawną i własny budżet. Jego organami są rada powiatu oraz zarząd powiatu na czele ze starostą. Funkcjonowanie powiatu uzupełnia działalność gmin.

⇒ Województwo samorządowe

Województwo samorządowe jest najwyższą jednostką samorządu terytorialnego. Odpowiada za rozwój regionalny i realizację polityki regionalnej. Jego zadania obejmują m.in. zarządzanie funduszami unijnymi. Organami województwa są sejmik województwa oraz zarząd województwa z marszałkiem na czele. Województwo posiada osobowość prawną. Odgrywa istotną rolę w planowaniu strategicznym.

⇒ Wojewoda

Wojewoda jest przedstawicielem Rady Ministrów w województwie. Odpowiada za wykonywanie polityki rządu na poziomie regionalnym. Sprawuje nadzór nad działalnością samorządu terytorialnego. Nadzór ten dotyczy wyłącznie legalności działań. Wojewoda kieruje administracją rządową w województwie. Jest powoływany przez Prezesa Rady Ministrów.

USTRÓJ III RP

⇒ Referendum ogólnokrajowe

Referendum ogólnokrajowe jest formą demokracji bezpośredniej, w której obywatele podejmują decyzje w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa. Może dotyczyć m.in. kwestii ustrojowych, politycznych lub społecznych. Referendum jest zarządzane przez Sejm lub Prezydenta RP za zgodą Senatu. Jego wynik ma charakter wiążący, jeśli w głosowaniu weźmie udział ponad połowa uprawnionych obywateli. Instytucja referendum umożliwia bezpośrednio wyrażenie woli narodu. Stanowi uzupełnienie demokracji przedstawicielskiej.

⇒ Demokracja przedstawicielska

Demokracja przedstawicielska polega na sprawowaniu władzy przez reprezentantów wybranych przez obywateli w wyborach. Obywatele nie podejmują decyzji bezpośrednio, lecz za pośrednictwem swoich przedstawicieli. System ten umożliwia funkcjonowanie państwa o dużej liczbie obywateli. Przedstawiciele odpowiadają politycznie przed wyborcami. Demokracja przedstawicielska jest podstawową formą demokracji we współczesnych państwach. W Polsce stanowi fundament ustroju politycznego.

⇒ Wybory powszechne

Wybory powszechne to procedura wyłaniania przedstawicieli władzy publicznej przez obywateli posiadających czynne prawo wyborcze. Charakteryzują się powszechnością, równością, bezpośredniością oraz tajnością głosowania. Zapewniają obywatelom realny wpływ na skład organów władzy. Wybory są podstawowym mechanizmem legitymizacji władzy. Ich regularność jest gwarantem demokracji. Stanowią wyraz zasady suwerenności narodu.

⇒ Czynne prawo wyborcze

Czynne prawo wyborcze oznacza prawo obywatela do udziału w wyborach poprzez oddanie głosu. Przysługuje obywatelom, którzy osiągnęli określony wiek. Jest jednym z podstawowych praw politycznych. Realizacja czynnego prawa wyborczego umożliwia udział obywateli w życiu publicznym. Prawo to może być ograniczone wyłącznie na podstawie ustawy. Stanowi fundament demokracji.

⇒ Bierne prawo wyborcze

Bierne prawo wyborcze oznacza prawo do kandydowania w wyborach. Przysługuje obywatelom spełniającym określone warunki, w tym wiekowe. Umożliwia aktywny udział w sprawowaniu władzy publicznej. Jest ściśle związane z zasadą równości obywateli. Ograniczenia biernego prawa wyborczego muszą wynikać z przepisów prawa. Jest istotnym elementem demokracji przedstawicielskiej.

USTRÓJ III RP

⇒ Zasada suwerenności narodu

Zasada suwerenności narodu oznacza, że władza zwierzchnia w państwie należy do narodu. Naród sprawuje władzę bezpośrednio lub poprzez swoich przedstawicieli. Zasada ta stanowi fundament ustroju demokratycznego. Jest wyraźnie zapisana w Konstytucji RP. Obywatele są ostatecznym źródłem legitymacji władzy. Suwerenność narodu gwarantuje demokratyczny charakter państwa.

⇒ Odpowiedzialność konstytucyjna

Odpowiedzialność konstytucyjna dotyczy najwyższych urzędników państwowych. Polega na pociągnięciu ich do odpowiedzialności za naruszenie Konstytucji lub ustaw. Sprawy te rozpatruje Trybunał Stanu. Odpowiedzialność konstytucyjna ma charakter prawny, a nie polityczny. Stanowi mechanizm ochrony porządku konstytucyjnego. Wzmacnia zasadę legalizmu.

⇒ Trybunał Stanu

Trybunał Stanu jest organem władzy sądowniczej. Orzeka w sprawach odpowiedzialności konstytucyjnej najwyższych urzędników państwowych. Składa się z przewodniczącego oraz członków wybieranych przez Sejm. Trybunał Stanu zapewnia pociągnięcie do odpowiedzialności osób pełniących kluczowe funkcje publiczne. Jego działalność ma charakter wyjątkowy. Stanowi ważny element systemu kontroli władzy.

⇒ Zasada legalizmu

Zasada legalizmu oznacza, że organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Oznacza to zakaz dowolności w działaniach władzy. Zasada ta chroni obywateli przed nadużyciami. Jest jednym z fundamentów państwa prawa. Znajduje wyraźne umocowanie konstytucyjne. Zapewnia przewidywalność działań państwa.

⇒ Państwo prawa

Państwo prawa to państwo, w którym władza jest podporządkowana prawu. Oznacza to istnienie stabilnego i przejrzystego systemu prawnego. Państwo prawa gwarantuje ochronę praw i wolności obywatelskich. Charakteryzuje się niezależnym sądownictwem i kontrolą konstytucyjności prawa. Jest przeciwieństwem państwa arbitralnego. Stanowi podstawę demokratycznego ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.

USTRÓJ III RP

⇒ Mandat imperatywny

Model, w którym wyborcy mogą odwołać posła w trakcie kadencji; posłowie są związani instrukcjami. Nie jest stosowany w polskim systemie. Uważany za niestabilny.

⇒ Desygnowanie premiera

Formalne wyznaczenie kandydata na Prezesa Rady Ministrów przez Prezydenta RP. Rozpoczyna procedurę powoływania rządu. Istotny element równowagi władzy.

⇒ Rozporządzenie

Akt wykonawczy do ustawy, wydawany przez organy administracji. Musi być zgodny z ustawą i nie może wykraczać poza jej delegację. Stosowany w celu doprecyzowania szczegółów.

⇒ Ustawa budżetowa

Najważniejszy akt prawny określający roczne wydatki i dochody państwa. Jej nieuchwalenie może doprowadzić do rozwiązania Sejmu. Zapewnia finansową stabilność państwa.

⇒ Trybunał Konstytucyjny

Organ stojący na straży hierarchii źródeł prawa, badający zgodność ustaw i działań organów państwa z Konstytucją. Jego orzeczenia są ostateczne i wiążące.

⇒ Trybunał Stanu

Sąd decydujący o odpowiedzialności konstytucyjnej najważniejszych osób w państwie prezydenta, ministrów, premiera. Może orzekać sankcje polityczne i prawne.

⇒ Zasada domniemania kompetencji samorządu

Wszystkie zadania publiczne nieprzydzielone organom centralnym należą do samorządu. Wzmacnia decentralizację i autonomię lokalną.

⇒ Decentralizacja władzy

Przekazywanie kompetencji z poziomu rządu do poziomu lokalnego. Umożliwia lepsze dostosowywanie polityki do potrzeb obywateli.

⇒ Centralizacja

Skupienie decyzji i władzy w instytucjach centralnych. Ogranicza samodzielność samorządów.

⇒ Prezydenckie prerogatywy

Katalog działań prezydenta niewymagających kontrasygnaty, np. weto, powołanie sędziów. Gwarantują autonomię głowy państwa.

USTRÓJ III RP

⇒ Rada Gabinetowa

Posiedzenie rządu z udziałem prezydenta, który mu przewodniczy, ale nie ma kompetencji decyzyjnych. Ułatwia konsultacje polityczne.

⇒ Ekspozycja premiera

Przemówienie programowe nowo powołanego premiera. Określa priorytety rządu i otwiera debatę nad wotum zaufania.

⇒ Komisja śledcza

Organ parlamentarny badający ważną sprawę publiczną. Może przesłuchiwać świadków i żądać dokumentów.

⇒ Promulgacja ustawy

Urzędowe ogłoszenie ustawy w Dzienniku Ustaw przez Prezydenta RP. Warunek wejścia ustawy w życie.

⇒ Legislacja

Proces tworzenia prawa, obejmujący inicjatywę, uchwalenie, podpis, promulgację i vacatio legis.

⇒ Ordynacja wyborcza

Zespół norm regulujących sposób przeprowadzania wyborów, sposób liczenia głosów i tworzenia okręgów.

⇒ Zasada legalizmu

Organy państwa działają tylko na podstawie prawa i w jego granicach. Fundament państwa prawa.

⇒ Zasada subsydiarności

Problemy powinny być rozwiązywane jak najbliżej obywateli na najniższym możliwym szczeblu.

⇒ Kadencja

Okres pełnienia funkcji przez organ, np. 4 lata dla Sejmu czy samorządu. Chroni stabilność instytucji.

⇒ Autorytet państwa

Zdolność organów państwowych do skutecznego egzekwowania prawa. W państwie prawa wynika z przestrzegania zasad legalności i zaufania.